

BALMAZÚJVÁROS KAMARAI ÖSSZEÍRÁSA 1794-BŐL ÉS 1797-BŐL

Fordította és közreadja: Varga Antal

Mikor kutatásaim során ezt az összeírást megtaláltam, azonnal felismerem benne rejülő értékeit. Azt hiszem, hogy nincs egyetlen olyan leírás Balmazújváros XVIII. századvégi életéről, amelyik így leírná a mezőváros földrajzi helyzetét, fekvését, határait, a határrészek akkori neveit, a szomszédokat, a határ gazdasági felhasználását, a lakosság társadalmi tagozódását, (telkes jobbágyok, házas- és háználküli zsellérek), a földesuraknak járó kötelezettségeiket, egy-egy telek, szántó, kaszáló és legelő terület nagyságát — mint ez az összeírás. Ugyanakkor tartalmazza a földesurak nagyszámú épületeinek tüzetes leírását, s a szakemberek által megállapított értékét egyenként. A lebontásra ajánlott épületekről is tájékoztat, a bontásból származó anyagok értékét is megbecsülteti. Megállapítja a lakosság és a földesúr állatainak számát, s azoknak értékét. Kiterjed a leírás arra is, hogy az egyes elvetett termény hányadát hozza (3—4-szeresét). Felsorolja a földesurak bérlőit, s fizetendő béröszegeket. Az összesítés megmutatja, hogy mit jelent majd a kincstár számára a most rászállott Balmazújváros.

A lakosság a communitás által a XVIII. század közepéig maga használta az egész határt, ami az Andrásyak kezére jutása után, de különösen a Mária Terézia féle úrbéri törvény végrehajtása következtében megfosztotta a lakosságot eddigi teljes életlehetőségeitől, s a mezővárost robotra kötelezett helységgé tette, amibe a lakosság nem nyugodott bele és százéves pert indított az Andrásy, majd a Semsey földesurak ellen, a feudális törvények folytán nagyon kevés sikerrel.

Az összeírás elsősorban gazdaságtörténeti szempontból értékes, de a helytörténészek is igen jól felhasználhatják.

Összeírás*

Balmazújvárosról, amely a siklói Andrásy István és Zsigmond fiúutódok nélküli elhalálózása folytán 1794-ben a királyi kincstárra szállt.

(Az Országos Levéltár, Kamarai Levéltár U. + C. Szabolcs 202) 16 jelzetű összeírás magyar fordítása.)

* Az összeírás Balmazújváros község másik részére vonatkozó anyaga Évkönyvünk XII. évfolyamában folytatódik.

Balmazújváros egyik felének összeírása, mely Andrassy Zsigmond csaldja magvaszakadása következtében hajtattott végre.

I. rész

I. szakasz

A Balmaz-Újváros mezővárost érintő bírósági tárgyak (objecta) egyenként:

1. § A birtok itt Balmaz-Újváros mezőváros felerésze, amely Szabolcs vármegyében fekszik, Nagy-Váradtól 12 órányira, Püspök-Ladány kamarai helységtől pedig 4 órányira.

2. § A folyó évben Andrassy Zsigmond elhunytával az előbb említett mezőváros a királyi Kamarára szállott, ami az Andrassy nőtagokkal valósgosan és ténylegesen megkötött szerződés által meg is kezdődött.

3. § Ebben a birtokban birtokostársak nincsenek, de Hort pusztá (praeidium) egy negyed része a Pálffy családhoz tartozik, örökségi jogon. A birtokon semmiféle tartozás nincs.

4. § Balmaz-Újváros mezőváros (oppidum) síkságon fekszik és terjed keletre Hajdú-Böszörmény mezővárosig és a Debrecen szabad királyi városhoz tartozó Macs pusztáig, északon a Margita pusztáig, amely az Egri Káptalanhoz tartozik, Nyugaton Csege helység határa, amelya Vay, Balog és Lónyai örökösöké, és Pap Egyháza pusztá, amelyet Debrecen város bír jelzálog jogon, délre Angyalháza, Elep és Fegyvernek, hasonlóan puszták, amelyeket Debrecen város birtokol jelzálog jogon (pignoratitio.)

Mivel a mindkét körüljárt birtokon a rakott határjelek (metales) már több éve nem voltak helyesbítve, így azok nem segítették a határok helyes megismerését, amiből kifolyólag

5. § a mezővároshoz tartozó Daraksa dűlöl (diverticulum) illetőleg a földesúr részéről indított határper az Egri Káptalannal szemben Szabolcs vármegye előtt lefolyt.

Az említett Daraksa dűlőre vonatkozóan Csege helység részéről, nevezetesen a Balog család részéről a méltóságos Balog Péter úrra, a bécsi Magyar Udvari Kancellária és Legfelsőbb Tanács tanácsosára vonatkozóan a Torontál vármegyében ezekkel kapcsolatos határper még nem fejeződött be.

Végül az elhunyt Andrassy Zsigmond tanácsos úr által Debrecen város ellen támasztot per a Debreceni Kerületi Táblán két helyért folynak, amelynek egyike a Máta nevű határ, amely a Királyi Kincstárhoz tartozik, a másik Kőudvar nevű terület, mely az özvegyhez tartozik (Megjegyzésem: özvegy Andrassy Istvánné Ungrechtsberg Izabellához, az Andrassy Zsigmond sógornőjéhez) érdemlegesen nem vehető fel, s a válaszadás céljából a T. Királyi Táblához tétetett át.

II. szakasz

Gazdasági objektumok, s az azokból bizonyára továbbra is várható jövedelmek:

1. § Szintén ebben a mezővárosban nem messze az urasági háztól nyu-

gatra van egy fából készült és náddal fedett szárazmalom, egy malomkővel, megfelelő állapotban és így kása őrlésre alkalmasnak látszik.

Ezt a mellette levő eszközökkel az „A” jelzésű becslési irat alapján 300 rajnai forintra becsül.

Van ebben a mezővárosban egy urasági korcsma, mészárszék és bolt közös fedél alatt, a korcsma és a mészárszék égetett téglából, a bolt is szilárd anyagból készült és náddal fedett. Ennek az épületnek a bejáratánál van egy szoba, egy konyha és éléskamra, melynek a szomszédságában van a mészárszék, balra egymás mellett három szoba. Ez a kereskedői házhoz tartozik, a bolt alatt tartós anyagból készült pince van, amely 245 cseber (urna) befogadására alkalmas, jó állapotban van. Van még egy szekérállás égetett téglából készült és náddal fedett, 12 ló befogadására. Az egész épület tornáca (ambitus) 100 négyszögöl területű.

Ezeknek az értéke legalább is:

Kőműves munka	445 rajnai forint 30 krajcár
Ácsmunka	231 rajnai forint 15 krajcár
Asztalos munka	30 rajnai forint 15 krajcár
Lakatos munka	17 rajnai forint — krajcár
Úvegezési munka	2 rajnai forint — krajcár
Oldalfalak	
vályogmunkája	68 rajnai forint — krajcár
Nádfedő munka	22 rajnai forint — krajcár
Összesen:	816 rajnai forint 15 krajcár

A mezővároson kívül található öt korcsma:

Az első a *Daru* nevű a Pest és Eger felé vivő úton belül fekszik. Ez a korcsma (Educillum) nyers téglából készült és náddal van fedve, s ebben egy konyha, jobbra egy szoba és éléskamra, ugyanebben jobbra a megszálló vendégek számára egy szoba jobbra és balra egy szoba és éléskamra. Mellette van a pincéje tartós anyagból készítve és földdel fedve, továbbá egy szilárd anyagból készült árnyékszék.

Az egész épület nyers téglából készült fallal van körülvéve.

Az épület előtt van egy 40 ló számára való istálló, mellette egy 6 szekér befogadására szolgáló szekérállás, amely nyers téglából készült és náddal fedett, padlása is van a széna elhelyezése számára, 240 öles. Becslés van róla:

Kőműves munka:	135 rajnai forint
Ácsmunka:	173 rajnai forint 40 krajcár
Asztalos munka:	16 rajnai forint
Lakatos munka:	33 rajnai forint 42 krajcár
Lakatos mukrajcár	
Úvegezési munka:	2 rajnai forint
Téglázási és nádfedési munka:	77 rajnai forint
Összesen:	457 rajnai forint

A „C” jelzésű becslési irat alapján.

A másik csárda a *Hortobágyi folyónál* van, erős téglából készült, náddal fedett kerítés és árok nélkül, kéménye tartós anyagból van felrakva.

Ebben az épületben van egy konyha, melynek a szárnyain balra két, jobbra egy szoba és éléskamra van, ahonnan szilárd anyagból készült pincébe lehet lejutni, amely 100 cseber befogadására alkalmas. Az egész épület jó állapotban van. Mellette nyers téglából készült, náddal fedett szekérállás van 60 ló és 12 szekér számára elegendő, 154 és 4/6 négyszögöl területű. Ezt az épületet a pincéjével, a folyón épült 40 öl hosszúságú híddal, szekérállással és egy tölgyfából bélelt kúttal becsültük fel így „A” „D” jelzésű becslés szerint:

Kőműves munka:	216 rajnai forint
Ácsmunka:	943 rajnai forint 30 krajcár
Asztalos munka:	26 rajnai forint — krajcár
Lakatos munka:	43 rajnai forint 15 krajcár
Üvegezési munka:	10 rajnai forint —
Téglázási és nádfedő munka:	146 rajnai forint —
Összesen:	1385 rajnai forint 45 krajcár

A harmadik a Nánás felé vezető útnál levő *Himes* csapszék, mely szilárd téglából készült és náddal fedett. Van benne egy konyha, jobbra egy szoba és éléskamra, balra egy szoba és pince, mely szilárd anyagból készült és 70 cseber befogadására alkalmas. Ezen kívül egy jó erős téglából készült és náddal fedett istálló 20 ló számára és egy szekérállás 3 szekér elhelyezésére alkalmas, elhagyatott állapotban, mivel az ajtók és zárok elromlottak és a tető is elrongyolódott. Az egész épület szilárd téglából épített falakkal van körülvéve, amelyeket az „E” jelzésű értékbizonyítvány szerint így becsültünk fel:

Kőműves munka:	67 rajnai forint 30 krajcár
Ácsmunka:	95 rajnai forint —
Asztalos munka:	5 rajnai forint 20 krajcár
Lakatos munka:	9 rajnai forint 2 krajcár
Üvegezési munka:	1 rajnai forint 12 krajcár
Tégla és nád:	54 rajnai forint 30 krajcár
Összesen:	232 rajnai forint 34 krajcár

A negyedik csapszék a *Böszörmény* felé vivő útnál van, ahol annak a mezővárosnak a határa a Böszörményi határtól elválik, erős téglából készült, náddal fedett. Van benne egy konyha, ettől balra egy szoba, a másik szoba jobbra és egy pince, amely tartósanyagból készült és földdel van lefedve, 80 cseber befogadására alkalmas.

A csapszék előtt 10 ló számára való istálló és egy szekér számára szekér-szín van, mely erős téglából készült, náddal fedett, az egész 59 négyszögöl területű. Az „F” jelz. becslés alapján:

Kőműves munka:	67 rajnai forint 30 krajcár
Ácsmunka:	23 rajnai forint 30 krajcár
Asztalos munka:	3 rajnai forint —

Üvegezési munka:	— rajnai forint 36 krajcár
Téglából, nádból:	26 rajnai forint —
Összesen:	123 rajnai forint 36 krajcár

Az ötödik a *Tacsiló csapszék*, amely erős téglából készült, náddal fedett, benne konyha, ettől jobbra és balra egy-egy szoba és egy éléskamra van, 40 cseber befogadására alkalmas pince van mellette, egy fedél alatt 12 ló számára istálló és 3 szekér elhelyezésére elegendő szekérállás, 31 négyszögöl területű, amit a „G” jelzésű becslés alapján így becsültünk fel:

Kőműves munka:	54 rajnai forint
Ácsmunka:	75 rajnai forint
Asztalos munka:	6 rajnai forint
Lakatos munka:	5 rajnai forint 31 krajcár
Üvegezési munka:	42 krajcár
Téglából, nádból	18 rajnai forint
Összesen:	159 rajnai forint 13 krajcár

Ezek után jön az *urasági épület*, amely a mezővárosban van, erős téglából, náddal fedetten. Bejáratánál van egy konyha, jobb szárnyán egy szoba és éléskamra, balra egy szoba és éléskamra (dispenza). Az épület mögött balra egy istálló, amely a káposztáskert felé nyúlik, amelynek falai nádból készültek, sással fedettek és közelesen összeomlással fenyegetnek, 12 tehén számára volna elegendő; jobb felé egy lóól, amely erős téglából készült és náddal fedett, 12 ló számára alkalmas, jó állapotban van, s a széna raktározására alkalmas padlása van. Mellette egy szekérállás, s ennek a szomszédságában egy másik épület részben fenyőfából, részben téglából, náddal fedetten, amit az érkezők számára építettek. Ennek az épületnek a bejáratánál van egy kis konyha, jobb szárnyán más-más célra szolgáló két szoba, bal szárnyán ugyanilyen két szoba igen rossz állapotban. Találunk itt egy vele szomszédos épületet erős téglából, náddal fedetten, amelyben egy fogadóterem (atrium) van, jobbra és balra egy-egy szoba, mely a család részére készült, amihez árnyékszék csatlakozik. E mellett két különálló épület különböző tetők alatt, hasonlóképpen a család részére készült erős téglából és náddal fedetten. Van benne egy füstülő (uro), egy konyha és egy szoba, a másiksárnyon egy éléskamra és egy szoba. Ez épületek közt a konyha szájában található egy kút. Ennek az udvarnak a túlsó oldalán is van egy kút a lóistálló mellett. A különböző hizlalás számára kelet felé a fenyő lécekkal elkerített szűk udvarban van egy disznóól (hara), mely náddal fedett, a káposztáskert szomszédságában tölgyfadeszkából összeállított és náddal fedett további disznóólak, amelyek mintegy 20 sertés számára készültek.

A káposztáskert fenyőléc kerítéssel van bekerítve és egy árnyékszék tartozik hozzá. Ennek az udvarnak a jobb szárnyán tölgyfadeszkákkal burkolt pince van, amely a káposzta eltartására készült. Innen északra egy káposztáskerthez tartozó 729 négyszögölnyi terület van, aminek a közepén egy kút.

Az udvar körül van kerítve részint léckerítéssel, részint tölgyfa oszlopokkal, továbbá erős téglakerítéssel, amely már régóta elhagyatott állapotban van. Az épületek területe 2122 négyszögöl területű tornáccal

együtt, a földesúrtól lakatlan állapotban. Ezeket a csatolt „H” jelzésű árbecslés szerint így becsültük fel:

Ácsmunka:	630 rajnai forint 45 krajcár
Asztalosmunka:	57 rajnai forint 55 krajcár
Lakatos munka:	61 rajnai forint 3 krajcár
Úvegezési m.:	17 rajnai forint 50 krajcár
Égetett téglá és nádból:	111 rajnai forint —
Összesen:	878 rajnai forint 33 krajcár

Nem messze ettől az urasági laktól nyugatra van a *kovács háza műhely-lyel*, amely vályogból készült és náddal fedett, 25 négyszögöl területű, s azt műhely szerszámai kivételével az „I” jelzésű becslési okmány alapján 100 rajnai forintra becsültük fel.

A káposztáskerttől északra van egy erős téglából készült és sással fedett, 21 négyszögöl területű *parasztház*, amely „J” jelzésű becslés alapján 13 rajnai forintban becsületett fel. Ezt a házacskát évi 3 rajnai forintért lehet bérbeadni.

E ház sorjában egy *másik parasztház* is van erős téglából és náddal fedetten, mely 20 négyszögöl területű, és az „L” jelzésű árbecslés szerint 37 rajnai forintot ér. Ezt a házacskát évi 4 rajnai forintért lehetne bérbeadni.

Ezen a soron van egy *másik paraszt házacská*, amely vályogból készült és sással fedett, amelyet az „M” jelzésű becslés iratai alapján 10 rajnai forintra és 45 krajcárra becsültünk, s amelyet évi 3 rajnai forintért lehetne bérbeadni. 20 n. öl.

Másik ház, az ún. „*Várad* ház” vályogból készült és náddal fedett a hozzáépített kis óllal, 20 négyszögölnyi területen az „N” jelzésű irat szerint 24 rajnai forintot ér és évi 4 rajnai forintért adható bérbe.

A mezőváros nyugati részén van egy vályogból készült ház, náddal fedetten, tölgyfával bélelt kúttal 200 négyszögöl területen, amellé épült kis óllal, mely téglából készült és náddal fedett, az „O” becslés alapján 110 rajnai forintot és 58 krajcár értékű, s a melyet évi 10 rajnai forintért lehetne bérbe adni.

A mezővároson kívül, kelet felé egy tölgyfa gerendákból készült és cseréppel fedett *csűr* van, amelyet csak feltűnően magas költséggel lehetne használhatóvá tenni. Az épület alapjában levő tölgyfa gerendák elkorhadtak és közeli összeomlása várható. A kézművesek által megfontoltan készült becslés alapján ennek az értékét a „P” jelzésű értékbizonyítvány alapján a következőképpen becsültük fel:

Faneműek különféle felhasználásra	200 r. forint
Vasneműek	45 r. forint
100 000 tetőcserép, ezrével 1 Rft. 30 kr.jával	150 r. forint
200 000 szeg, ezre 30 krajcárral	200 r. forint
Léc egyre-másra	50 r. forint
10 000 lécszeg	20 r. forint
Összesen:	560 r. forint

Ebből a kimutatott összegből le kell számítani az épület lebontásáért szükséges kiadásokat, így a tető lebontását, a vasneműek leszerelését, a lécneműek lebontását és ezeknek csomóba rakását, ami a becslés szerint 205 rajnai forintot tesz ki, amit az előbb leírt becsértékből levonva, az érték 360 Rft.

A *Hodájban*, más néven *Karácsonyfoka* nevű helyen, a Hortobágnál, a mezővárostól egy mértföldre, amely hely a mezőváros határában van és Debrecen város határától a Hortobágy folyó és a Karácsonyfoka választja el és különbözteti meg, 2 *urasági épület van*, szilárd anyagból épültek és cseréppel fedettek, és árokkal vannak körülveve. Ennek a bejáratában van egy nagy előterem (atrium), amelytől jobbra egy árnyékszék és két éléskamra van, ahonnan a pincébe és a színbe lépcsők vezetnek. Balra három egybenyíló szoba, mellettük egy árnyékszék és egy konyha, amelyből szintén lépcsők vezetnek a pincébe. Egy szűk konyhában van egy kút, amelynek a szomszédságában egy fürdéshez való víztartály van. Ettől a fürdőtől balra négy egybenyíló szoba van, s mellettük egy árnyékszék alakú építmény, ahonnan lépcsők vezetnek egy 200 cseber befogadására alkalmas pincébe.

Mindezekből következik, hogy az épület igen költséges építményeit sem az uradalom részére bármilyen célra hasznosítani, sem bérbeadni nem lehet, s bármilyen célra való felhasználása több teherrel járna, mint ami haszon várható volna belőle az uradalom számára.

A mesteremberek a bennük levő értékeket a „Q” szerinti becslés alapján így értékelték:

A téglák, amelyek az épület lebontása esetén hasznosíthatók volnának: 64 000 darab, ezre 5 rajnai forint 30 krajcár, s így összesen: 352 rajnai forint.

A cserepek, melynek nagyobb része törött kb. 20 000 drb., ezre 2 rajnai forint, s így az egész 40 rajnai forint.

A használható faanyag: 454 rajnai forint 40 krajcár.

Így ezek együtt összesen: 846 rajnai forint 40 krajcár.

Ezekből le kell vonni a tetőzet leszedésére, a falak lebontásához, s téglák tisztításához szükséges költségeket, amelyek a „Q” jelzésű becslés szerint 240 rajnai forintot tesznek ki, s így az előbb leírt épület értéke 606 rft. 40 krajcár.

Innen az udvarra kilépve, nyugat felől van egy *másik épület*, részben vályogból és cseréppel fedetten, részben szilárd anyagból. Egészen az épület bejáratánál vagy egy fogadó szoba (atrium), melytől balra van két szoba és árnyékszék, egy raktárhelyiség parasztkamrához hasonlóan felépítve, fürdésre alkalmassá téve, tartós vasajtókkal bebiztosítva és egy kamra, jobb felől is van három szoba a család számára, egy konyha és egy éléskamra (dispenza). Ez alatt a szárny alatt van egy 12 ló számára való lóól és egy kamra a lószerszámok számára a megőrzésre való eszközökkel együtt, s a mondott kényelmességük mellett széna raktározására is alkalmas hely.

A Karácsonyfoknál egy szilárd anyagokból készült *híd* van.

Ugyanezen az udvaron egy tartós anyagokból készült kút is van. — Ugyanezen az udvaron északi irányban van egy tartós anyagokból készült, sással fedett *házacska*.

A *Hortobágy folyó* partjánál, a körülkerített udvaron két *kerek épület*

(rotunda aedeficium) áll, szilárd anyagokból és cseréppel fedve. Az egyik jég elhelyezésére, a másik kápolna céljára készült.

A mondott udvar keleti részén egy 50 tehén számára szolgáló *istálló* áll, fából készült és sással fedett, hozzá van építve egy két szekér számára alkalmas hely és egy kamra a megőrzendő tárgyak raktározására, disznóól hízők részére.

Az épület hátsó részénél a parthoz, természetesen a Hortobágy folyó partjához vivő 31 köbméternyi felépített kőfal van.

A többször említett Hortobágy folyó partjától nyugatra haladva van egy *háromszögletű istálló* szilárd anyagból rakva, részben téglából, cseréppel fedetten, amely 200 szarvasmarha befogadására alkalmas, s ennek a központjában a család számára van egy szoba.

Az említett Hortobágy folyó partján egy trágyából készült *marhaállás* (bostar) van szarvasmarhák és lovak részére, amely 500 szarvasmarha és 500 ló befogadására alkalmas, egymástól fenyőfagerendákkal van elválasztva. Ennek a marhaállásnak a nyugati oldalán tartós anyagból készült kút van itatás céljából.

Innen észak felé haladva egy árokkal körülkerített *káposztáskert* van, s annak a közepén egy tölgyfával bélelt kút.

A *Vékony Hosszúárok*nak nevezett határrészen egy tartós anyagból készült kút van.

Ezek az épületek teljességükben 3200 2/6 négyszögölnyi területet foglalnak magukban, melyet maga a földesúr birtokolt, jó állapotban vannak és az „R” jelzésű értébecslés szerint így becsültük fel az épületeket együttesen:

Kőműves munkák:	2600 rajnai forint
Ácsmunkák:	2940 rajnai forint 16 krajcár
Asztalos munkák:	86 rajnai forint 35 krajcár
Lakatosmunkák:	251 rajnai forint 45 krajcár
Üvegezési munkák:	14 rajnai forint 3 krajcár
Összesen:	5961 rajnai forint 39 krajcár

Az előbb írott épületek Újváros mezőváros tanácsánál az *Alsó Rét* nevű határrésszel együtt évi 500 rajnai forintért vannak bérben a jelen évig.

Van még emellett a *Kis Hodáj a Szeg* elnevezésű helyen egy *földkunyó*, amely sással fedett és 9 négyszögölnyi területű, ami az „S” alatti becslés szerint 23 rajnai forintra értékelhető, amelyet most Sinka bérlő tart bérletében.

Mivelhogy az elhunyt földesúr kizárólag a maga háztartása részére tartott teheneket, ezeknek a jövedelmét a bírák és tisztek vallomása szerint kinyomoztuk a következőképpen:

A juhok hasznából semmi.

A tehenek hasznából 40 tehén után, amelyet az uradalom tartott, egyenként évi 24 font vaj, együttesen 960 font, ami 17 krajcárjával számítva: 272 rajnai forint.

A tejtermelés évente egy-egy tehén után 1 Rft 15 krajcár, így együttesen 50 rajnai forint.

A borjak eladásából semmi.

A kivénült marhák eladásából bejön: 30 rajnai forint.

A bőrök eladásából: 20 rajnai forint.

Mindezek összesen: 372 rajnai forint.

Sertésekből jövedelem semmi.

Méhekből jövedelem semmi.

Így a jószágokból jövedelem: 372 rajnai forint.

Az alább írt marhákat két gulyás (armentarius) őrzi, akiknek a bére kizárólag tartási díj: 142 rajnai forint.

A jószágok számára szénából 100 kétfogú szekérre valót nyomoztunk ki, szekerenként 1 Rft értékmen, együtt 100 Rft.

A széna elszállítására egyre-másra: 10 rajnai forint.

Így a kiadások összege kitesz: 252 rajnai forint

Amelyet levonva a bevételből, marad a jövedelem 119 rajnai forint 15 krajcár.

A jelenlegi urasági birtokon a következő módon becsültük fel a marhák számát, s azok értékét:

Ökör (tauri senes) 16 pár, egyenként 80 Rft.	640 Rft.
Tehenek: 242 pár, a) 45 Rft. összesen:	5445 Rft.
Borjak, 2—3 évesek: 62 pár, a) 46 Rft. Együtt	1426 Rft.
Egyéves borjú: 133 pár, a) 27 Rft. Együtt	1795 Rft. 30 kr.
Szopós borjú: 150 pár, a) 17 Rft. Összesen:	1275 Rft.
A felbecsült jószágok értéke együtt:	10 581 Rft. 30 kr.

3. §

Ebben a mezővárosban (ezen a részen) van 22 egész jobbágytelek, a jobbágyok birtokában 66 ház, 78 házas zsellér és 22 háznélküli zsellér.

1. A jobbágyok az ide csatolt No. 1. úrbéri szerződés alapján szerződtek el, amely úrbéri szerződés szerint 184 rajnai forint 40 krajcárt tartoznak teljesíteni évente az uradalomnak, úgy hogy

2. Ezekből az alárendelteknek a telkei mérnökileg még nincsenek felmérve és kiosztva, a telkek törvényes mennyisége még nem ismert, mégis a bírák és esküdtek tanúvallomása és a bíróság szemrevételezése alapján egyenként, mint szántó 1200-as négyszögöles holdakon számítva: 38 hold szántó, 18 kaszáló rét (falcastra), amit egy-egy telek után mértek ki.

A mezőváros lakóinak a földje sík területen fekszik, és az alárendeltek (subditi) nem haszon nélküli mezőgazdaságot üznek. A föld ezen a területen jó, nem csupán szikes. Különbben olyan mértékben termékeny, hogy egy-egy mérő elvetett mag után rozsból 4, tavaszi búzából 3, árpából 4 és zabból 4 mérőt hoz. Egy mérő rozsból 81 1/2 fontot, tavaszi búzából 81, árpából 62 és zabból 40 fontot nyom, amiből jó minőségű gabonát lehet mérni, minthogy a területet I. osztályúnak minősítettük.

A továbbiakban ennek a mezővárosnak a lakói leginkább a szarvasmarha tenyésztésből húznak hasznot.

Ennek a mezővárosnak (ennek a résznek, Megjegyzés tőlem) a lakosai magyar nemzetiségűek és református vallásúak.

Jövedelmeik és károk a sorrendben a következők:

Erdők itt nincsenek.

A község legelői úrbérileg elegendő mértékben vannak kihalva, amennyiben azon 216 ló, 899 tehen, ugyanennyi borjú és 40 juh van. Ezen a legelőn az arra érdemes tisztartónak 6 lovat, 4 tehenet és ugyanannyi fiatal jószágot lehet tartani, a meghalt kasznárnak semmit, a reformátusok

papjának 4 lovat, 6 tehenet, ugyanennyi fiatal állatot, a leányok tanítójának 4 lovat, 4 tehenet, s ugyanannyi fiatal állatot lehet tartani.

Ezen a területen, az Andrassy Zsigmond részén nem adtak szőlőskertet.

Különben a lakosok jó viszonyok közt élnek, mivel megállapítottuk, hogy módfelett könnyű megélhetést nyernek a szarvasmarha tenyésztésből, amiből adnivalókat gondosan megtakarítják és semmiféle hátralékuk nincsen.

Egyébként a házipénztárnak és hadi pénztárnak 800 rajnai forintot kötelesek fizetni.

A jövőben ezeket az adnivalókat a földesúr számára a következőkben állapítottuk meg:

Az úrbéri adóból:

Az 1. sz. alatt idecsatolt úrbéri szerződés 1. pontja értelmében három évre szóló szerződés jelenlegi évében az úrbér, a konyhához való járulék és kilenced fejében évente kötelesek fizetni: 800 rajnai forintot.

A konyhai hozzájárulásból semmit, mivel az az említett úrbéri szerződésben levő 800 Rft. követelésbe beletartozik.

Robotok:

Ugyanennek az úrbéri szerződésnek 2. pontja értelmében a 66 jobbágynak 66 szekeres robotja 20 krajcárjával számítva és a 66 kézirobot, 10 krajcárjával számítva: 33 rajnai forint.

A 78 házasszellel és 22 háznélküli zsellér tartozik 200 kézirobotot teljesíteni 10 krajcárjával: 33 rajnai forint 20 kr.

Fonásból

Mivel ezen a címen semmi sincs az úrbéri szerződésben, *ezen a címen semmiféle tartozás nincs.*

Ez összesen: 866 rajnai forint 20 krajcár.

Szeszfőzde címen semmi sem áll fenn.

Kilenced:

Az úrbéri szerződés szerint az úrbérben feltüntetett 800 forintba ez is beletartozik,

méhkilencedből: semmi,

borkilencedből: semmi,

hegyközségi jogon: semmi,

tized jövedelemből: semmi.

4. §

Erdők jövedelméből: semmi.

5. §

Szöllőhegyből: semmi.

6. §

Majorsági földekből semmi, mivel ez a földesúr részére nem volt kihasítva.

7. §

Három kaszáló van: 1350 embervágó. *Alsó Rét, Vókonya és Sziget* elnevezésűek, amelyekből *Alsó Rét* Balmazújváros Kommunitásának a 3. sz. alatti bérleti szerződés szerint 6 évre van kiadva: 500 rajnai forintért.

A másik *Vókonya* Jakabffy Miklós bérletében van évi 400 rajnai forintban három évre kibérelve. A szerződés 4. pontja értelmében: 400 Rft.

A *Szigethnek* nevezett határrészről a bírák és tiszttartó vallomása szerint egy-egy közepes évben 150 rendes 2 lovas jobbágyszekér széna terem, amely szekér széna 19 ölet tesz ki, hosszúságban 1, szélességben 2 1/2, magasságában 3 ölet, mert a jelzett szekér 19 6/9 ölet tesz ki, együttesen közepes ár mellett megbecsülve: 177 Rft.

Őszi szénából nem jön be semmi.

Igy tehát a kaszálókából való haszon: 177 rajnai Ft.

Amiből tudniillik a 177 Rft-ből kaszálásra, gyűjtésre és más szükséges kiadásokra lejön annak egynegyed része, *vagyis 44 rajnai forint 15 krajcár.*

Igy a tiszta haszon kitehető: 1032 rajnai forint 45 kr-ra.

Következnek a bérlők, akik a csatolt egyenkénti szerződések másolatai szerint nem kevesen vannak. A bérelt területeket a következőképpen használják:

Novák Juliánna az Izsáky Antal fia az itt No. 5. alatti szerződés erejénél fogva ez évtől 6 évre a *Hatihalma* nevű területet, évi 1800 rajnai forintért.

Simonyi Mihály a No. 6. alatti szerződés szerint ez évtől számított hat évre a *Szentpéteri és Sinka földje* nevű részt, amelyért köteles fizetni évi: 1850 rajnai forintot.

Sinka Mihály a No. 7. alatti szerződés erejénél fogva 5 évre bérlő az áradások alkalmával hasznavehetetlen *Szeg* földet, s évente köteles fizetni 1300 rajnai forintot.

Vincze Péter, Margitai György, Jóna Mihály, Nagy Mihály és Kapitány János a No. 8. alatti szerződés erejénél fogva egy évre az áradások alkalmával hasznavehetetlen *Nagy és Kis-Bakóca* (A 8. sz. szerződésen *Nagy- és Kis Bakótz.* Megjegyzés tölem.) nevű határrészt, amiért tartoznak fizetni évi 1650 Rft-ot.

Király Mihály mészáros és Király István a No. 9. alatti szerződés alapján 2 évre bérelte a *Nagy Lapos* nevű határrészt, amelynek nagyobb részét az áradások alatt használni nem lehet, évente kötelesek érte fizetni: 1500 rajnai forintot.

Dobi Mihály és 6 társa, Balmaz-Újváros mezőváros lakosai az ide csatolt No. 10. alatti szerződés alapján 6 évre bérbevették a *Karinkó* nevű területet (Plaga), amely áradások *alkalmával hasznavehetetlen, évente fizetnek: 200 rajnai Ft-ot.*

Bérletekből összesen: 8300 rajnai forintot.

Szalmából semmi.

8. §

Ebben a mezővárosban elkülönítették a *mezőváros legelőjét*. Nem adtak egyéb urasági legelőt, mint az előbb már említett Vokonyát, amely területen a bírák vallomása szerint 16 bikát, 242 tehenet, 345 borjút legeltetnek Szent György naptól Szent Mihály napig, a helyi bevezett szokás szerint egyre másra egy-egy darab után 20 krajcárt, a 603 szarvasmarha után legelőbér címén fizetni tartoznak évi 201 rajnai forintot.

Miután ezt az összeget a széna rovatnál felszámoltuk, itt nem, csupán széljegyzetként, tudomásul vétel céljából jegyezzük fel.

9. §

Az előbb már leírt kert, az urasági káposztáskerttel együtt 720 négyzögöl területű. Egyedül káposztával szolgál, aminek a bevétele lehet: 8 rajnai forint.

Ebből megművelésre: 4 rajnai forint.

Tiszta haszonként a maradék: 4 rajnai forint.

Továbbá a léckerítéssel körülvett kert, amelyet az épületeknél megbesültünk, harmadosztályú.

10. §

Gyümölcsöskert nincs.

11. §

E helynek komlóskertje, (lupuletum), kendertermelése (canabetum), káposzta termelése nincs (caulenum.)

12. §

Halászata az uradalomnak nincs.

Összesen: 10 208 rajnai forint 5 krajcár.

Az úrbéri szerződés 2. pontja értelmében kötelesek az uradalom részére természetben 1000 kéve nádat behozni, aminek az értéke 1 krajcárjával számítva: 16 rajnai Ft 40 krajcár.

Van itt egy *urasági szárazmalom*, amelyet a *mészárszékkal* és a *vendégfogadóval* visszavonásig az ide csatolt No. 11. szerződése szerint kibéreltek évi 1500 rajnai forintért.

A molnár az uradalomnak járó 18 kézi robotért nem fizet semmit.

Az előbb említett épületek karbantartására a bíró és *esküdtek vallomása szerint szükséges: 40 rajnai forint.*

Marad tiszta jövedelem címén: 1460 rajnai forint.

Így az eddigi jövedelmek: 11 679 Rft. 45 krajcár.

A mezővárosban sem serfőző (braxa), sem vaskohó (ustrina) nincsen.

Így az egész Balmazújváros mezővárosból a kiszámított egész jövedelem együtt: 11 679 rajnai Ft 45 krajcár.

III. rész

1. §

Ebben a mezővárosban nem tapasztaltunk semmiféle olyan károsodást, ami jelenlétünk alatt fogyatkozást, vagy az élet feltartóztatását, vagy a szükséges gazdálkodás fennakadását jelentené, s a legeltetésre nézve ez hasonlóan kedvező.

2. §

Sem a föld terméketlenségére panasz nem lehet, mivel a legjobb, legjövödelmezőbb földre lehet számítani.

3. §

Egyetlen káros következményre gondolhatunk, hogy nincsenek erdeik, s így a fát messziről kénytelenek szállítani, de ezen legalább úgy tudnak magukon segíteni, hogy

4. §

Debrecen város szomszédságában könnyű lehetőséget találnak felesleges terményeik eladására, és nem lehet panaszuk a szarvasmarhákval való foglalkozásra sem.

5. §

Azt is a károsodás közé kell számítanunk, hogy az alárendeltek (subditi) híjjával vannak a szőlőskertnek, amit az uradalomtól per útján megszüntetni kérnek.

IV. rész

Költségek

Az elhunyt Andrásy Zsigmond úr személyes szükségleteit szolgáló kiadások, fizetések és bérek évente:

Egy tisztartó (provisor) részére	300 rajnai forint
A helybeli küldöttség részére szabad étkezés (mensa) és gazdálkodás kitesz:	200 rajnai Ft-ot.
Egy házi gondviselőnek	70 rajnai Ft-ot.
Egy másik házi gondviselőnek	80 rajnai Ft-ot.
Ezeknek szabad étkezés és gazdálkodás	100 rajnai Ft-ot.
Egy hajdú számára	40 rajnai Ft-ot.
Szabad asztal a helyi küldöttségben	40 rajnai Ft-ot.
Két kerülő számra	60 rajnai Ft-ot.
Ezeknek szabad asztal a helyi küld-ben	60 rajnai Ft-ot.
<hr/> Összesen:	<hr/> 950 rajnai forint

Az úriszék költségeire a határidőig	
egy évre kb. a következő számítható fel:	250 rajnai Ft
Az épületek karbantartására évente kb.	180 rajnai Ft
<hr/> Így a kiadások összege együttesen kitesz	<hr/> 1380 Rft.-ot

A jövőre nézve az úr személyi szolgálati költségeire a következőkre kell számítani előreláthatólag:

Egy tisztartó,	
egy magtáros,	
egy katona,	
két hajdú,	
két kerülő,	
egy csűrőrző.	
Így a kiadási részben a jövedelem:	11 679 Rft. 45 kr.
Ebből a tényleges kiadás:	3 380 Rft. — kr.
<hr/> Ezek szerint a tiszta jövedelem:	<hr/> 10 299 Fft. 45 kr.

Kiszámítottuk a természetbeniek és az anyagok készpénzbeli közepárát a következőkben:

Tavaszi búza 40 mérő, a)	34 kr	22 Rft	40 kr
Árpa 140 mérő, a)	18 kr	42 Rft	
Zab 32 mérő, a)	18 kr	9 Rft	36 kr
Köles 12 mérő, a)	34 kr	6 Rft	48 kr
Kis boroshordó a) 1 Rft	19 kr	190 Rft	24 kr
Boglya széna: 146 db a)	10 Rft	1460 Rft	
Boglya széna: 288 db a)	11 Rft	3168 Rft	
Boglya széna 19 db a)	17 Rft	323 Rft	
Széna vegyes 2 1/2 boglya feldőlten		34 Rft	
Széna ölben számítva 22 a)	1 Rft	22 Rft	
Széna ölben számítva 22 a)	4 Rft	8 Rft	
Széna ölben számítva 2 a)	4 Rft	8 Rft	
Széna ölben számítva 16 a)	8 Rft	128 Rft	
Széna ölben számítva 16 a)	34 kr	5 Rft	6 kr
Őszi alomszalma öl 9 a)	34 kr	5 Rft	6 kr
Őszi alomszalma öl 9 a)	1 Rft	9 Rft	
Tavaszi alomszalma 6 öl a)	51 kr	5 Rft	6 kr
Tavaszi alomszalma 10 öl a)	1 Rft	10 Rft	
Összesen:		5443 Rft	40 kr
Égetett téglá 184 000 drb ezre	30 kr	785 Rft	24 kr
Mész köből: 35. a)	1 Rft	35 Rft	
Összesen:		820 Rft	24 kr
Tehát a természetbelieknek és anyagoknak az együttes értéke		6246 Rft	4 kr

*Inventory of Balmazújváros from 1794 and 1797 for the Treasury
Translated and issued by Antal Varga*

Following the deaths of Zsigmond and István Andrassy Siklói, landlords of Balmazújváros without male heirs, the estate passed on to the treasury. A committee was sent out by the treasury to draw an inventory of assets and incomes to be expected. The accurate and conscientious inventory made by the committee depicts truly the country town of 200 years ago. After a general geographical description, objects of economy are described in great detail: seignorial buildings, mills, butcher's stalls, pubs, outer inns, and the values of stonework, carpentry, woodwork, glazery, roofing on each building in Rhine gouldens. The names of pubs and inns of those days can also be known from it. The estates had cabbage gardens, officer's flats, blacksmith shops, merchant's houses, barns, outer seignorial villas, fishponds, wells, etc. All their values are also listed. Their value and income on the share of Zsigmond were 10,581 R gouldens. In the share of Zsigmond Andrassy there were 22 complete serf lands (66 houses), 78 cotters with and without houses; in the share of István there were 67 complete and 1/8 serf lands, 133 cotters with and 11 without houses. Their incomes from these were 866 and 2575 Rgld, respectively. Zsigmond leased the rest of the estate for 8300 Rgld. Their regale incomes were 1460 and 1200 Rgld, respectively.

Sir Zsigmond ran a farm of his own. The number of animals bequeathed was 16 pairs of oxen, 242 pairs of cows, 62 pairs of calves, 253 years of age, 133 pairs of one year old calves and 150 pairs of sucking calves at the value of 10,581 Rgld.

The inventory also describes the number of animals owned by the inhabitants: 634 horses, 10 oxen, 1161 cows, 2855 sheep. There were not enough pastures. The pasture for the landowner was also determined by the community: it was the Vökonya.

Straw of hay was guaranteed for the people by a meadow for 1350 men. From the inventory the names of leaseholders and lease-sums are also known. The value of crop bequeathed was 5443 Rgld in the share of Zsigmond. The value of incomes of Zsigmond was 28,645, that of István 9661